

SZÉKESFEHÉRVÁR

Székesfehérvár, Kossuth utca 12.

Árpád-fürdő

Hübner Jenő, 1904–1905

A város központjában zárt sorú beépítésben álló fürdő utcategelyre merőleges, U alaprajzú, földszintes, részben egyemeletes, magastetőes épület. A főszárny középső traktusa nyolcszög alakú, kupolával fedett, középrésze pavilonszerűen előre ugrik. A kontyolt nyeregtetős oldalrízalitok előkertet fognak közre, melyet törpepilléres kovácsoltvas kerítés határol. A bejáráshoz lépcső vezet fel. A kupolás előtér két oldalán részben átalakított helyiségek, mögötte kétszintes kabinsor és két kisméretű medence, melyek apszisban végződnek. A medenceteret kupola fedi. Hátsó homlokzatához toldaléképületek csatlakoznak, a főtengely végén található a gazdasági udvar, az uszoda és a kiszolgáló helyiségek.

Több ízben (1912-ben, 1929-ben, 1940-ben, 1979-ben és 1981-ben) átépítették, bővítették, szállodával, uszodával, mozgószínházzal, melyeket a legutolsó, 2008–2009-es helyreállítás során lebontottak. Az eredeti, 1905-ből származó berendezésekből igen sokat megőriztek.

A sárga-vörös téglahomlokzatba illesztett faragott kődíszek kagylót és historikus díszeket hordoznak, amelyek a víz-ikonográfiára utalnak. A háromkaréjos formák, a változatos, lendületes vonalvezetésű ablaknyílások, de főként a geometrikus belső díszítések a szecesszióhoz kapcsolják az épületet. A fürdőterem kupolájának belsején négyzetes csempelapokból álló csíkok futnak a felülvilágító ablak felé, kiemelve a héjazat süveges szerkezetét. Hasonló, késsel keretezett sárga csempeszalagok kísérik a beugróban elhelyezett medence oszlopokkal is kiemelt keretét. A szalagok széle lépcsőzetesen kirakott piramismintás. Az előkert utcavonalra került korlátvácsa külön is kiemelhető: a vaspántok koncentrikusan körülölelik a korlátpillékeket.

GK

SZÉKESFEHÉRVÁR

Székesfehérvár, 12 Kossuth Street

Árpád Bath

Jenő Hübner, 1904–1905

The one- and partly two-storeyed, tall-roofed, U-plan building is in an unbroken row of buildings in the centre of the city, perpendicular to the street axis. The centrepiece of the main wing is an octagonal pavilion covered with a dome. The lateral pavilions with hip roofs flank a front garden bounded by a wrought iron fence held by miniature pillars. A couple of stairs lead to the entrance. On both sides of the domed lounge there are partly transformed rooms; behind the lounge there are two rows of cabins in two tiers and two small basins terminated by an apse. The basin area is also domed. Auxiliary buildings are attached to the rear front; at the end of the main axis you find the base court, the swimming pool and the service rooms.

It was rebuilt several times (in 1912, 1929, 1940, 1979 and 1981), extended with a hotel, a swimming pool, and a mobile theatre, all pulled down during the latest reconstruction in 2008–2009. Much of the original furnishing of 1905 has been preserved.

The yellow and red brick façade incorporates carved stone shells and other historical ornaments alluding to the iconography of water. The three-lobed forms, the diverse and inventive window shapes and particularly the geometric interior decoration link the building to Art Nouveau. Inside the dome of the bathing hall bands of square tiles run toward the skylight emphasizing the structure of the vaulting. Similarly shaped blue-lined yellow tile bands follow the frame of the basin, also emphasized by columns, in the alcove. The edge of the bands is adorned with stepped pyramids. Special mention is to be made of the fence on the street line: the iron straps encircle the pillars in concentric circles.

KG

Székesfehérvár, Kossuth utca 10.
Csöppenszky-ház (Pávás-ház)
Fröschl Ferenc, 1905–1907

A Kossuth utca zártosorú beépítésébe illeszkedő egyemeletes, magastetőű bérház korábbi épületmaradványokon épült Csöppenszky Mihály ügyvéd számára. Az U alaprajzú épület két lépcsőházzal rendelkezik, az udvari frontozhoz csatlakozva a telek végén beforduló épületszárnyakban bérlakások találhatók. Az utcai fronton, a bejárat mellett szimmetrikusan két üzletportált alakítottak ki. Az utcai front homlokzata háromtengelyes, oromzatos attikával zárul. Az emeleten loggia, kovácsoltvas mellvédvel. A háromtengelyes homlokzaton négy pilaszter támasztja alá az attikát. A síkfödemes kapualj falait csakúgy, mint a homlokzatot, stukkódíszek ékítik. Az udvari szárnyban függőfolyosó, vaskorlátal. Az egyterű lépcsőházban is kovácsoltvas korlát van.

Meghatározó a Csöppenszky-ház homlokzatának különleges, narancssárgába hajló barackrózsaszíne. Az oromzatos attika fehér, az oromzat hullámvonalát követő vakolatcsíkja kiemeli az épület mozgalmas lezárását. Az attikát alátámasztó pilaszterek fehér kannelúrára rimel az erkélyek karéjos záróvonalát követő vakolatcsík feletti, ugyancsak fehér félkörrel záródó hét-hét vertikális falsáv. A padlástér előtt középtengelyben fekvő ovális, kisméretű ablak, fölötté életfa-motívum. Az erkélyeket határoló négy pilaszter felett a háznak nevet adó fehér pávamotívumok találhatók. Az erkélyeket záró kovácsoltvas korlát koncentrikusan ismétli a szív-motívumot. A földszint középtengelyében egyenes záródású kétszárnyú faajtó kerek ablakkal, melynek kovácsoltvas díszítését kanyargós leveles ágak alkotják virágokkal, felső negyede függőleges osztású. A kapu fölött hullámvonalas keretezés, mezőjében indák virággal, függőleges keretében apró virágmotívumok, mint az emeletet és földszintet elválasztó övpárkány lemezei között. A lépcsőház kovácsoltvas korlátja meanderben végződő elemekből áll. A lépcsőház falát hullámozó színes (a homlokzat színét ismétlő) vakolatcsík tagolja, bennük életfa és rozetta motívumok.

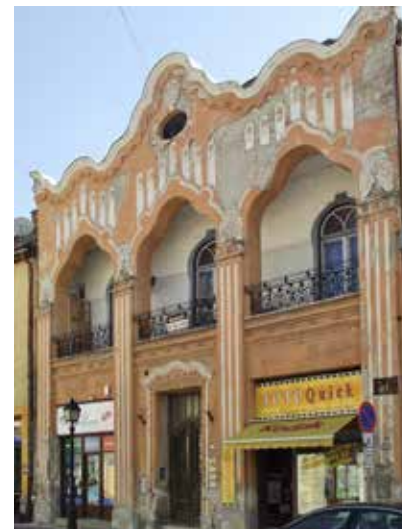
GK

Székesfehérvár, 10 Kossuth Street
Csöppenszky House (Peacock House)
Ferenc Fröschl, 1905–1907

The two-storeyed, tall-roofed apartment house in the unbroken row in Kossuth Street was erected on earlier remains for the lawyer Mihály Csöppenszky. The U-plan building has two staircases; the wings attached to the court front and turned at the end of the plot include flats to rent. The façade overlooking the street is terminated with a three-axis parapet with a gable. On the ground floor, the main entrance is flanked by two shops, while upstairs there is a loggia with wrought iron railing. The parapet is supported by four pilasters on the three-axis front. The walls of the flat-ceilinged gateway and the façade are decorated with stucco ornaments. The court wings have outside galleries with iron railing leading to the flats. There is also wrought iron railing for the stairs.

The peculiar orange-tinted peach colour of the façade is a distinguishing feature. The white plaster band of the gabled parapet following the undulating outline of the parapet emphasizes the lively termination of the façade. The seven white vertical wall panels rounded on top between each two pilasters supporting the parapet rhyme with the white flutes of the pilasters. There is a lying oval window in the middle axis for the loft, with a tree of life motif above it. The four pilasters bordering the balconies end in the eponymous white peacock motifs. The wrought iron railing of the balconies repeats the heart motif concentrically. In the middle is the two-wing wooden door with a large round window adorned with a wrought iron screen of leafy branches with flowers; the door's upper quarter is vertically divided. Above the entrance the field framed with a wavy moulding includes tendrils with flowers, while the vertical frames contain tiny flowers just like between the fillets of the course separating the ground and first floors. The wrought iron railing of the staircase consists of motifs ending in meander. The wall of the staircase is animated by a wavy plaster band of the colour of the façade with tree of life and rosette motifs.

KG

VESZPRÉM

Veszprém, Óvári út 2.

Színház (Petőfi Színház)

Medgyaszay István, 1908

A színház tömegalakítása megjeleníti a funkciókat: az előcsarnok-főlépcső tömegét közrefogják a lépcsőházak, hangsúlyosak a nézőtéri íves vasbeton konstrukciójú tető és a színpad él nélküli, gömbölyded hatású, felfelé sudarasodó falsíkjai. A megrendelők kívánságára a Püspökkert és az Óvári utca felől is nyílt bejárata: Medgyaszay ezt az előcsarnok nézőtér alá helyezésével oldotta meg. (Az 1984–1988-as rekonstrukció során áthelyezték a bejáratot.) Az első vasbetonból épült középület nemcsak magyar viszonylatban volt úttörő jelentőségű. Az épületegyüttest meghatározza, hogy a szerkezeti elemek megoldásai egyben díszítő funkciót is ellátnak. Fő díszítése az északi falnak Nagy Sándor üvegablaka: *A népművészet varázsa* (kivitelező: Majoros Myböhm Károly). A déli falra Nagy Sándor *A csodaszarvas vadászata* című sgraffitója került.

Medgyaszay a színház visszatérő építészeti elemekkel illesztette a városképbe. A magasabban fekvő utcaszinttel (Óvári u.) való kapcsolatot ugyanazok a mellvédek biztosítják, mint a színház nyugati és keleti homlokzatán levő teraszok mellvédjei és pergolái. A hajdani Korona szálló átépített erkélyei is ezekből a visszatérő mellvédekből állnak. A mészki lábazon nyugvó falsíkokat az áttört konzolok tartotta eresz alatt mázas szívmotívumos kerámia minta díszíti, körben az épületen és a kör alakú ablakok felső ívét követve (készítője a helybeli Gréniczér Pál kályhás-mester). Ugyanígy a nézőtérben is körbefut a szívmintás kerámia, és a két véghomlokzatot is keretezi. Megtaláljuk a kéményeken is ezt a mintát, amelyeknek kéményfeje is szívinta-átörésű mázas kerámia.

A színházbelső nézőterének a falsíkját megtörik a díszítő funkciójú ablakok: a nyolckaréjos körformájú ablakok és az alatta lévő félköríves háromszatú magas ablakok, melyeket nem lehet nyitni, az üvegezést légmentesen illesztették a hornyokba. A szellőzést Medgyaszay rabc-mennyezettel oldotta meg: a levegőcserét biztosító nyílás körül stilizált virágmotívum díszíti a mennyezetet. A márványoszlopokat bronzövek fogják közre.

GK

VESZPRÉM

Veszprém, 2 Óvári Street

Theatre (Petőfi Theatre)

István Medgyaszay, 1908

The masses of the theatre manifest the functions: the mass of the foyer and grand staircase is flanked by the stairways; the arched ceiling of the auditorium constructed of iron concrete and the rounded edgeless wall surfaces of the stage with slight entasis are emphasized. Upon the clients' request entrances were opened both from the Bishop's Garden and Óvári Street: Medgyaszay solved this by planning the foyer under the auditorium. (During the reconstruction in 1984–1988 the entrance was moved.)

The first public building of ferro-concrete was pioneering not only in Hungary. The whole complex is determined by the structural solutions also performing decorative functions. The main ornament of the northern wall is a glass window with a picture entitled *The Magic of Folk Art* designed by Sándor Nagy and executed by Károly Majoros Mayböhm. The southern wall features Sándor Nagy's sgraffito *Hunt for the Miraculous Stag*.

Medgyaszay embedded the theatre into the townscape with the help of recurrent architectural elements. The contact with the higher street level (Óvári St.) is ensured by the same parapets as the parapets and pergolas of the terraces on the western and eastern sides. The rebuilt balconies of the former Korona Hotel also contain the same recurrent parapets. The surface of the walls up from the limestone base is adorned with a course of glazed heart-shaped ceramic pieces under the eaves supported by pierced brackets. The pattern runs all around the building and along the upper arc of the circular windows. (The ceramics were made by the master stove-setter of the town, Pál Gréniczér.) The band of ceramic hearts also runs round in the auditorium and frames the two end walls. The same motif is found on the chimneys: the chimney-tops are also pierced heart-shaped ceramics.

Windows of an ornamental function interrupt the wall surfaces of the auditorium: the eight-lobed circular windows and the tall tripartite windows with semi-circular heads do not open and have airtight glazing under them. Ventilation was solved by Medgyaszay with a suspended ceiling of metal lathing: around the vent hole stylized floral motifs adorn the ceiling. Bronze straps wind round the marble columns.

KG

